

DRŽAVA U OCENI EVROPSKE UNIJE. PRIMJER BOSNE I HERCEGOVINE

EWA BUJWID-KUREK

ABSTRACT. *The state in evaluation of the European Union. The example of Bosnia and Herzegovina.* The main research goal of the article is the answer to the question — what is the condition of Bosnia and Herzegovina in the assessment of the European Union. Therefore the European Parliament Resolution of 13 February 2019 on the Commission report for 2018 on Bosnia and Herzegovina, which is currently the most up-to-date document on this issue, has It should be noted that systematically, every year, a country which aspires to EU membership is subjected to such an assessment. From here, we learn what problems stand in the way of EU membership. Any country that aspires to join the EU, such as Bosnia and Herzegovina, must meet certain conditions in accordance with the Copenhagen Criteria, which were adopted by the EU in 1993 in Copenhagen. Particular attention is paid to the state of democracy, the rule of law, respect for human rights and freedoms (discrimination), corruption, ethnic relations etc. In the assessment of the analyzed European Parliament Resolution, numerous reservations are expressed regarding Bosnia and Herzegovina. In general, it can be said that the country is still struggling with many problems that prevent entry into the EU and is seen as still not fully prepared because it faces many challenges. The article was created using the research method: case study and analysis of primary sources.

STRESZCZENIE. *Państwo w ocenie Unii Europejskiej. Przypadek Bośni i Hercegowiny.* Głównym celem artykułu jest znalezienie, na podstawie analizy źródłowej i studium przypadku, odpowiedzi na pytanie — jaka wygląda sytuacja Bośni i Hercegowiny w ocenie Unii Europejskiej. W analizie wykorzystano rezolucje parlamentu Europejskiego z 13 lutego 2019 r., dotyczącą raportu Komisji Europejskiej na temat BiH z 2018 r. Każdego roku państwo, które stara się o członkostwo w UE podlega takiej ocenie. Szczególnej ocenie poddane są m.in. stan demokracji, rządów prawa, respektowanie praw człowieka (dyskryminacja), zjawisko korupcji czy relacje etniczne. W ocenie parlamentu wyrażono rezerwę wobec sytuacji w BiH, stwierdzając, że państwo to nadal boryka się z wieloma problemami, dotyczącymi realizacji zasad demokratycznych, które oddalają je od perspektywy stowarzyszenia ze Wspólnotą.

SAŽETAK. Za opšti cilj istraživanja rada je odgovor na pitanije — kako izgleda stanje Bosne i Hercegovine u oceni Evropske unije. U vezi sa ovom analizom bila je podvrgnuta Rezolucija Evropskog parlamenta od 13. februara 2019.g. o izveštaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2018.g. Treba naglasiti, da se svake godine, zemlja koja teži članstvu u Evropsku uniju podvrgava oceni Evropske komisije. Posebna pažnja posvećena je među drugim: stanju demokratije, vladovini zakona (prava), poštovanju ljudskih prava i pojava korupciji, etničkim odnosima etc. U ovoj oceni izražene su mnoge rezerve u Bosni i Hercegovini. Generalno, može se reći da se ova država još uvek bori sa mnogim problemima koji je sprečavaju da uđe u EU i bude prepoznata kao država koja sprovodi principe demokratske države. U ovoj analizi naročito korišćen je istraživački metod: istraživanje slučaja i analiza primarnih izvora.

Autora: Ewa Bujwid-Kurek, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, ul.W. Reymonta 4, 30-059 Kraków, Polska, ew.bujwid_kurek@interia.pl,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7634-828X>

Keywords: Bosna and Herzegovina, the state, European Union, democracy

Słowa kluczowe: Bośnia i Hercegowina, państwo, Unia Europejska, demokracja

Ključne reči: Bosna i Hercegovina, država, Evropska unija, demokratija

Balkanica Posnaniensia. Acta et studia, XXIX, Poznań 2022, Wydawnictwo Wydziału Historii UAM, pp. 269–280, ISBN 978-83-67284-08-0, ISSN 0239-4278. Serbian text with summaries in English, Polish and Serbian

<https://doi.org/10.14746/bp.2022.29.18>

NEKOLIKO REČI ZA UVOD

Bosna i Hercegovina poznata je kao jedna država koja ima dva entiteta to je: Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine. Danas Bosna i Hercegovina podeljena je na deset kantona i jedanjedan district — Brčko. U Bosne i Hercegovine ima tri konstitutivna naroda: Bošnjaci — muslimani, Srbi — pravoslavci i Hrvati — katolici. Sada Bosna i Hercegovina ima dosta različitih nerešenih problema, naročito unutrašnjih nepomirljivih etničkih razdvojenosti, sa identitetom, sa državom, pa može da se kaže „sa sobom samom”. Na ovom mestu treba podvući da Dejtonsko-pariskim mirnim ugovorom (novembar–decembar 1995.godine) nije samo okončan rat u Bosni i Hercegovini (1992–1995. godine) već je njime i detaljno isplanirano buduć državno i političko uređenje ove države, a Ustav Bosne i Hercegovine donet je u vidu aneksa pomenutog ugovora¹. „Dejtonskim sporazumom zaustavljen je četvergodišnji oružani konflikt u Bosni i Hercegovini, sačuvan je njezin integritet i međunarodno-pravni subjektivitet, donešen je ustav kao sastavni dio mirovnog ugovora i, na osnovu njega, usvojen je model unutrašnjeg ustrojstva države sa dva entiteta i centralnim institucijama Bosne i Hercegovine, a također ustanovljene međunarodne garancije za zaštitu ljudskih prava, konstituiranje demokratskih institucija u zemlji, učvršćivanje mira i pristupanje euroatlantskim integracijama”². „Bila je međutim faktička podjela Bosne i Hercegovine na etničkoj osnovi kojom je legaliziran etnonacionalni princip uređenja države”³. Evropska unija vrlo aktivno učestvovala i dalje učestvuje u pomirenju unutrašnjih nepomirljivosti i etničkih razdora u Bosni i Hercegovini.

U ovom radu, u centru našeg interesovanja je Bosna i Hercegovina, kao država u oceni Evropske unije. Zbog toga, analizi će biti podvrgnuta Rezolucija Evropskog parlamenta od 13. februara 2019. godine o izveštaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu. Ovde saznajemo koji problemi stoje na putu pridruži-

¹ *Ustav Bosne i Hercegovine* (Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i „S,glasnik BiH, br.25/2009 — Amandman 1”); <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/ustav-bosne-i-hercegovine.html> [pristupljeno: 10.11.2021].

² N. Ćurak, *Bosna nakon Dejtona: geopolitička iskušenja postmoderne države* [u:] „Znakovi vremena” br.15/2002, s. 161–182, <http://www.ibn-sina.net> [pristupljeno: 1.08.2020]. Vidi isto: M. Zekić, *Muslimanski odgovor izazovima Okcidenta. Islamizacija Zapada ili vesternizacija islamskog svijeta*, Poznań 2016, s. 448.

³ M. Zekić, *Muslimanski...op. cit.*, s. 448.

vanija EU. Svaka zemlja, koja podnosi zahtev za ulazak EU, kao što je u ovom slučaju Bosna i Hercegovina, mora da ispuni određene uslove u skladu sa kopenhaskim kriterijumima, koje je utvrdilo Evropsko veće na samitu u Kopenhagenu 1993. godine.

Osnovni cilj ovoga rada jeste da ukaže na neke od ključnih naročito političkih i društvenih problema, koji su tesno povezani sa aktualnim problemima države koja se nalazi u procesu tranzicije. U tom mestu bitno da se podvuci, što

Tranzicioni procesi podrazumevaju i ostvarenje i obezbeđenje sistem istinske pluralističke demokratije i socijalne i pravne države u kojoj se poštuje dostojanstvo čoveka i ostvaruju ljudska prava i slobode u skladu sa načelima demokratskog poretka. Tu je i izgradnja složenih preduslova za istinsko poštovanje prava na život i slobodu, samoopredeljenje i ravnopravne odnose svih naroda i nacionalnih zajednica, što je uslov širih humanističkih odnosa i Sloboda⁴.

Svaka država ustav koji je najviši pravni-politički dokument i koji legitimizira politički system⁵. Ustav Bosne i Hercegovine „je najviši pravno-politički dokument i njegov tekst predstavlja Aneks 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma, po kome je Bosna i Hercegovina definisana kao demokratska država koja će delovati po zakonu i na onovu slobodnih i demokratskih izbora”⁶. Bitno da se podvući, što Dejtonskim sporazmom zaustavljen je oružani konflikt u Bosni i Hercegovini, saučavan je njezin integritet i međunarodno-pravni subjektivitet, donesen je ustav kao sastavni deo mirovnog ugovora i na osnovu njega usvojen model unutrašnjeg ustrojstva države sa dva entiteta i centralnim institucijama Bosne i Hercegovine, kao i međunarodne garancije za zaštitu ljudskih prava te stvoreni uslovi za konstituiranje demokratskih institucija u učvršćivanje mira i pristupanje evroatlantskim integracijama; cena mira u ovoj njeziničkoj evropskoj regiji, koja dubinom svojih istorijskih i etničkih nesporazuma još uvek poseduje potencijal za proizvodnju sukoba⁷. Onda bila je međutim faktična podjela Bosne i Hercegovine na etničkoj osnovi kojom je legalizovan etnonacionalni princip uređenja države⁸. Na ovom mestu treba podsetiti, da je pre nekoliko godina, u februaru 2016., vlast Bosne i Hercegovine podnela zahtev za članstvo, a Veće Evropske unije je u septembru 2016. godine pozvalo Evropsku komisiju da dostavi mišljenje o osnovanosti zahteva Bosne i Hercegovine. U decembru 2016. godine Komesar za evropsku politiku susedstva i pregovore o proširenju predao je sveobuhvatan Upitnik koji pokriva sve kriterijume za pristupanje EU. Objedinjeni odgovori

⁴ S. Sokić, *Aktuelni problemi tranzicije u Jugoslaviji* [u:] *Politika i ekonomski i socijalni procesi*, zbornik radova, ured. S. Sokić, Beograd 1999, s. 29 i 30.

⁵ E. Bujwid-Kurek, *Legitymizacja ustroju politycznego państw pojogosłowiańskich*, Kraków 2019, s. 41–51.

⁶ Član 1. Aneks 4. Vidi: J. Simović, *Efekti Dejtonskog mirovnog sporazuma* [u:] *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma – trajni mir ili trajni izazovi?* ured.: D. Živojinović, S. Nedeljković, M. Krstić, Beograd 2016, s. 72.

⁷ N. Čurak, *Bosna nakon Dejtona: geopolitička iskušenja postmoderne države* [u:] „Znakovi vremena”, br. 15/2002, s. 161–182. Videti isto: M. Zekić, *Muslimanski...* op. cit., s. 448.

⁸ M. Zekić, *Muslimanski...* op. cit. s. 448.

zemlje završeni su u februaru 2018.godine kada su i uručeni predsedniku Evropske komisije. U odgovoru Komisija je započela rad na svom Mišljenju, koje će biti pripremljeno na osnovu odgovora zemlje na Upitnik, dodatnih pitanja, namenskih misija stručne procena i konsultacija Komisije sa međunarodnim organizacijama i civilnim društvom. Do završetka procesa pripreme Mišljenja, ovaj privremeni izveštaj za Bosnu i Hercegovinu sadrži ažurirani opis stanja u državi, kao i ključna dešavanja u područjima „prvo osnovna pitanja”⁹.

U Rezoluciji Evropskog parlamenta od 13. februara 2019. godine o izveštaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu komentari su podeljeni u tačke izražene slovama: A–K. Osim toga, tekst je podeljen na tačke: 1–50¹⁰, među kojima postoje pozitivne i kritičke ocene u vezi sa stanjem države Bosne i Hercegovine. Uzimajući u obzir sva mišljenja, može se zaključiti da nažalost ima mnogo više kritičkih ocena, što je naročito istaknuto u ovom radu.

Treba podsetiti da je članstvo u Evropskoj uniji čini se kao strateški cilj Bosne i Hercegovine. U tom mestu bitno obratiti pažnju, što Sporazum o stabilizaciji i priruživanju (SSP) između Evropske unije i Bosne i Hercegovine stupio je na snagu pred nekoliko godina, u junu 2015. Godina, u junu 2015.godine, nešto ranije je bio podpisan, jer u junu 2008.

Glavno pitanje kojim se bavim u ovom radu jeste — koji su najvažniji problemi sa kojima se bori Bosna i Hercegovina u procesu pristupanja u članstvo Evropske unije? U ovom radu je uglavnom korišćen istraživački metode: istraživanje slučaja i analiza primarnih dokumenata.

OSNOVNA PITANJA IZRAŽENA U REZOLUCIJI EVROPSKOG PARLAMENTA OD 13. FEBRUARA 2019. GODINE O IZVEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2018. GODINU

Stanje demokratije

U oceni stanja demokratije najvažniji problemi — kritičke ocene izražene u dokumentu, o kojem se govori su sledeći:

⁹ RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija Saopštenje za 2018. godinu o politici proširenja Evropske unije, <http://www.dei.gov.ba/dei/dokumenti/prosirenje/default.aspx?id=19825&langTag=bs-BA> [pristupljeno: 7.08.2020].

¹⁰ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 lutego 2019 r. w sprawie sprawozdania Komisji za rok 2018 dotyczącego Bośni i Hercegowiny (2018/2148(INI), <http://www.europarl.europa.eu/deceo/document/TA-8-2019-0095...> [pristupljeno: 27.12.2019].

- skreće se pažnja na potrebu ustavnih, političkih i izbornih reformi koje bi pretvorile Bosne i Hercegovine u efikasnu, pluralističku i potpuno funkcionalnu državu zasnovanu na vladavini zakona¹¹,
- preporučuje se da se Veće naroda Federacije Bosne i Hercegovine osnuju odmah u skladu sa sudskom praksom Ustavni sud Bosne i Hercegovine¹²,
- naglašeno je da je održavanje izbora, sprovođenje njihovih rezultata i funkcionisanje vlade u skladu sa relevantnim zakonskim odredbama ključni element dobro delujuće demokratije, kao i neophodan uslov za bilo koju državu koja teži članstvu u EU, pa i za Bosnu i Hercegovinu¹³,
- skreće se pažnja na podele etničko-nacionalističke retorike koje su nažalost još jednom dominirale u predizbornoj kampanji u kojoj su učestvovali političari svih političkih opcija. Zbog toga se od svih političkih lidera traži da se bez odlaganja uključe u izgradnju administrativnih struktura na svim nivoima¹⁴,
- izraženo je žaljenje zbog nacionalističke i zapaljive predizborne retorike, koja produbljuje podele između tri konstitutivna naroda (naravno, govori se o izborima 7. oktobra 2018. godine)¹⁵,
- naglašeni su nedostaci demokratskog izbornog procesa, a preporuke OBWE/ODIHR-a se sprovode bez odlaganja¹⁶,
- podseća se da odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine iz 2010. godine o demokratskom pravu građana Mostara na glasanje na lokalnim izborima još nije sprovedena¹⁷,
- izraženo je žaljenje što pre izbora, 7. oktobra 2018. godine, nije postignut kompromis u vezi sa izmenama izbornog zakona potrebnim da se popuni zakonska praznina u slučaju Ljubić, a tiče se izbora članova Doma naroda Federacije Bosne i Hercegovine¹⁸,

¹¹ Ibidem, tačka 7.

¹² Ibidem, tačka 6. Ovo pitanje je takođe istaknuto u zajedničkoj izjavi potpredsednika / visoke predstavnice *Federiki Mogherini* i komisarza *Johannesa Hahna* w sprawie wyborów w BiH.

¹³ Ibidem, tačka 5.

¹⁴ Ibidem, tačka 3.

¹⁵ Ibidem, tačka 4.

¹⁶ Ibidem tačka 4.

¹⁷ Ibidem, tačka 4.

¹⁸ Ibidem, tačka 5. U slučaju *Bože Ljubića* vidi se isključivo politički pritisak na Tužilaštvo a ne kao uspostavu vladavine prava u BiH. *Slučaj Ljubić dovoljno govori da imamo ogroman uticaj politike na prvosudni sistem u zemlji* (kaže *Ilijaz Pilav*). U decembru 2016. godine, Ustavni sud BiH delimično je prihvatio žalbu političara Bože Ljubića, koji je danas HDZ-ov zastupnik u Hrvatskom saboru. *U pitanju bila je odredba Izbornog zakona BiH koja propisuje da svaki od deset kantona u Federaciji BiH delegira najmanje jednog predstavnika iz tri glavne etničke grupe u zemlji (Bošnjaci, Srbi, Hrvati) u Dom naroda Federacije BiH. Ljubić je zatražio da hrvatski delegati trebaju biti izabrani samo iz većinskih hrvatskih kantona, ali ne i iz onih kantona gdje živi manji broj Hrvata. Iz građanskih političkih partija u BiH smatraju da takav sistem za izbor delegata u Dom naroda Parlamenta Federacije BiH ne samo da bi osigurao dominaciju HDZ-a u Federalnom Domu naroda, već bi došao u suprotnost sa Dejtonskim miro-*

- skreće se pažnja na nedostatak saradnje sa Evropskim parlamentom, što je očigledno kršenje obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a funkcionalne demokratske institucije, uključujući parlament, uslov su procesa integracije sa Evropskom unijom¹⁹.

Vladavina zakona (prava)

Što se tiče vladovine zakona(prava) u oceni Evropske unije naročito naglašaja je:

- potreba za ustavnim reformama koje će pretvoriti Bosne i Hercegovine u vladavinu zakona²⁰,
- podseća se da Ustav Bosne i Hercegovine i dalje krši Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, što je potvrđeno u predmetu *Dervo Sejdić (Rom) i Jakob Finci (Jevreji)*²¹ i drugim povezanim predmetima. Odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetima *Dervo Sejdić i Jakob Finci*, *Azra Zornić, Ilijaz Pilav*²² i *Samir Šlaku*²³ „potvrđuju da se Ustavom države krši Evropska ko-

vnim sporazumom i Ustavom BiH koji predviđaju da svi građani mogu živjeti i ostvarivati svoja građanska i politička prava — uključujući pravo glasa i izbora — u svom predratnom boravku, kao i širom zemlje. Vidite šire: *Slučaj Ljubić: Početak pravn države ili politički pritisak na Tužilstvo* [u:] <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/slucaj-ljubic-pocetak-pravne-drzave-ili-politicki-pritisak-na-tuzilstvo> [pristupljeno: 20.08.2020].

¹⁹ Ibidem, tačka 8.

²⁰ Ibidem, tačka 7.

²¹ Ibidem, tačke: 7 i 13. *Sejdić-Finci* na čekanju cijelu deceniju. Slučaj *Sejdić-Finci*, bosanskog Jevreja i bosanskog Roma koji prema trenutnom zakonodavstvu BiH nemaju pravo biti izabrani u državno Predsjedništvo. Vidite šire: *Slučaj Ljubić...* op. cit. Četiri presude ESLJP (*Sejdić i Finci*, *Zornić, Pila i Šlaku*) su obavezale državu BiH na usklađivanje svog pravnog sistema sa konvencijskim standardima tako što će ukloniti ustavne zapreke za uspostavljanje izbornog sistema bez etničke diskriminacije. Saradnik Fondacije Centar za javno pravo, *Harun Išerić*, do u detalje rekonstruirao specifičnosti postupka izvršenja presuda ESLJP, opisuje formalne korake koje je preuzela javna vlast u BiH i podsjeća na vaninstitucionalne političke poduhvate usmjerene na izmjenu važećeg ustavnog rješenja. Autor pokazuje da su Parlamentarna skupština BiH i Vijeće ministara uspostavili birokratizirani oblik izbjegavanja da se pokrenu konkretne aktivnosti. To je vaninstitucionalne političke dogovore dovelo u funkciju ustavotvornog tijela. U analizi se pokazuje da se ni u sljedećem legislativnom periodu ne treba očekivati institucionalna reakcija na ove presude i predlaže se korištenje diplomatskih pritisaka, kolektivne akcije unutar Vijeća Evrope i podršku međunarodne zajednice, vidite: <http://fcjp.ba/index.php/15-news/502-presude-evropskog-suda-za-ljudska-prava-u-predmetima-sejdic-i-finci-zornic-pilav-i-slaku-nudum-ius-u-bosni-i-hercegovini> [pristupljeno: 20.08.2020]; vidite isto: H. Išerić, *Presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetima Sejdić i Finci, Zornić, Pilav i Šlaku- nudum ius u Bosni Hercegovini*, http://fcjp.ba/analize/Harun_Iseric-Presude_ESLJP_Sejdic_i_Finci_Zornic_Pilav_i_Slaku%E2%80%93nudem_ius_u_BiH.pdf, s. 3 i 4 [pristupljeno: 20.08.2020].

²² *Evrpski sud za ljudska prava u Strasbourgu donio je 2016. Godine presudu u slučaju „Ilijaz Pilav” prema kojoj je utvrđeno da Bosna i Hercegovina krši ljudska prava jer Pilavu, kao Bošnjaku koji živi u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska, Izbornim zakonom BiH nije ostavljena mogućnost da se kandidira za član Predsedništva BiH. Mjesto u tročlanom državnom državnom Predsjedništvu BiH iz Republike Srpske, jednog od dva entiteta u zemlji, ostavljeno je, prema Izbornom zakonu BiH, samo za kandidate koji se izjašnjavaju kao Srbi. Vlasti BiH presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Ilijaza Pilav nisu implementirale do danas i niko nie odgovarao za to. Vidite: *Slučaj Ljubić...* op. cit.*

²³ Ibidem, tačka 7. Vidite isto: H. Išerić, *Presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetima Sejdić i Finci, Zornić, Pilav i Šlaku...* op. cit.

nvencija o ljudskim pravima. Veliki broj odluka Ustavnog suda tek treba da budu sprovedene na različitim nivoima u celoj državi²⁴. Nažalost utvrđeno je „da je pitanje demokratske i legitimne zastupljenosti tri konstitutivna naroda i svih građana ostalo nerešeno”,

- primećeno je da pre parlamentarnih izbora 2018. godine nije postignut kompromis oko izbornog zakona neophodnog za popunjavanje zakonske praznine koja je proizašla iz odluke Ustavnog suda u slučaju Ljubić koja se odnosi na članove Doma naroda Federacije Bosne i Hercegovine²⁵,
- skreće se pažnja na potrebu odlučnih akcija za realizaciju Akcionog plana za sprovođenje Strategije reforme pravosuđa 2014–2018, usvojene još u martu 2017. godine i uspostavljanja potrebnih struktura za izveštavanje i praćenje²⁶,
- naglašava se potreba za jačanje nezavisnosti pravosuđa, uključujući i uklanjanje političkog uticaja. Pažnja se posvećuje nepristrasnosti, profesionalnosti, efikasnosti i odgovornosti ove vlasti²⁷,
- žali se zbog toga što vlasti na svim nivoima i dalje ne poštuju ili odbijaju obavezujuće odluke sudova, uključujući najviši sud, i podseća da ovaj pristup predstavlja ozbiljan izazov vladavini zakona²⁸.

Poštovanje ljudskih prava i sloboda. Pojava diskriminacije

Ako u pitanju je poštovanje ljudskih prava i sloboda i ocena pojava diskriminacije primjećivati što:

- potrebne su dodatne nediskriminatorne rodne integracije nacionalnih strategija, posebno u oblastima kao što su zapošljavanje i upravljanje javnim finansijama²⁹,
- Vlasti Republike Srpske ponovo se pozivaju da uklone odredbu o smrtnoj kazni iz svog ustava, podsetivši na potrebu da se osigura nediskriminatorni pristup pravdi u cijeloj zemlji putem harmonizovanog i uravnoteženog sistema besplatne pravne pomoći. S tim u vezi, vlasti su pozvane da aktivno promovišu evropske vrednosti i nastavljaju evropski kurs³⁰,
- od vlasti Bosne i Hercegovine se traži da preduzmu konkretne korake na integrisanu roda u sve politike, uključujući reformski program. Istovremeno, postoji zabrinutost zbog nedovoljne zastupljenosti žena na pozicijama koje donose odluke, posebno na lokalnom nivou. Od političkih stranaka u Bosni i Hercegovini se traži da pojačaju napore kako bi se osigurala zastupljenost žena na svim nivoima političkog sistema³¹,

²⁴ Ibidem, tačka 5.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, tačka 29.

²⁷ Ibidem, tačka 29.

²⁸ Ibidem, tačka 30.

²⁹ Ibidem, tačka 10.

³⁰ Ibidem, tačka 11.

³¹ Ibidem, tačka 12.

- napominje se da Bosna i Hercegovina nastavlja da krši Evropsku konvenciju o ljudskim pravima tako što ne sprovodi presude Evropskog suda za ljudska prava, kao što je spomenuto u predmetima *Sejdić-Finci*, *Zornić*, *Pilav* i *Šlaku*, što dovodi do otvorene diskriminacije prema građanima Bosne i Hercegovine i u oštroj je suprotnosti sa vrednostima i standardima EU³²,
- poziva se na efikasnije mere za borbu protiv svih oblika diskriminacije, posebno usvajanjem nacionalnih zakona i antidiskriminacijskih strategija; što bi ohrabrilo tri konstitutivna naroda (Srbi, Hrvati, Bošnjaci), kao i druge narode da sarađuju u kulturnim, verskim i obrazovnim pitanjima koja vode ka uklanjanju etničkih podela³³,
- izražava se žaljenje što već nije postignut napredak u rešavanju problema „dve škole pod jednim krovom“. Naročito se napominje da bi usvajanje nastavnih planova i programa trebalo da se zasniva na poštovanju kulturne i jezičke raznolikosti naroda, istovremeno naglašavajući međusobno razumevanje i pomirenje³⁴,
- poziva se na bolji pristup obrazovanju i adekvatne socijalne usluge za decu sa invaliditetom, a pažnja se posvećuje i poboljšanju pristupa zgradama, institucijama i prevozu za osobe sa invaliditetom³⁵,
- poziva se takođe na efikasniju primenu zakona o ravnopravnosti muškaraca i žena, smanjenju razlike u zaradama među polovima i poboljšanju pristupa ženama na tržištu rada i borbi protiv rodni stereotipa u društvu. Postoji zabrinutost zbog nedostatka efikasne primene zakonodavstva u oblasti sprečavanja rodno zasnovanog nasilja, posebno porodičnog nasilja, kao i zaštite od ove zabrinjavajuće pojave. Takođe, naglašena je potreba za prilagođavanjem odredaba Istanbulske konvencije. Kaže se, da su daljnji naponi u ovom pogledu potrebni za procesuiranje počinitelaca nasilja i zločina mržnje protiv njih³⁶,
- izražena je zabrinutost zbog nedostatka efikasne zaštite manjina i ranjivih grupa, posebno Roma. Zahtevani su dodatni koraci za jačanje zaštite prava manjina. Zabrinutost izazivaju rezultati istraživanja sprovedenih 2017. godine o marginalizaciji Roma u Bosni i Hercegovini, prema kojima postoji značajno ograničena mogućnost njihovog učešća u svim oblastima društvenog života. Njihova stigma i socijalna isključenost su zabrinjavajući. Izražena je zabrinutost zbog slabe zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u političkom i javnom životu Roma³⁷,
- poziva se na široku reformu sistema socijalne zaštite uklanjanjem diskriminatorskih praksi u skladu sa obavezama ljudskih prava i osiguravanjem uspostava

³² Ibidem, tačka 13.

³³ Ibidem, tačka 14.

³⁴ Ibidem, tačka 14.

³⁵ Ibidem, tačka 14.

³⁶ Ibidem, tačka 15.

³⁷ Ibidem, tačka 16.

vljanja adekvatnih minimalnih standarda za zaštitu najugroženijih u društvu, uključujući uklanjanje nedostataka koji sprečavaju određenu decu da pristupaju zdravstvenom osiguranju. Sve relevantne institucije Bosne i Hercegovine pozivaju se da pojačaju koordinaciju svoje saradnje u oblasti praćenja dječijih prava, uključujući i uspostavljanje sveobuhvatnog mehanizma za prikupljanje podataka o dječijim pravima u Bosne i Hercegovine³⁸,

- poziva se Bosne i Hercegovina da reši značajnu neravnotežu polova u stopi participacije i da u obrazovanju i zapošljavanju uključi mlade pripadnike manjinskih grupa. Takođe, poziva se i na proaktivniju i sistematičniju omladinsku politiku u Bosni i Hercegovine, naročito osnaživanje mladih u zemlji. Stoga se ohrabruje uspostavljanje određenog okvira i osiguranje punog funkcionisanja Koordinacionog odbora za mlade pri Ministarstvu za pitanja građana Bosne i Hercegovine³⁹,
- poziva se na potpuno sprovođenje politika i zakonodavstva o pravima i zaštiti osoba koje pripadaju manjinskim grupama, te da se te politike i zakonodavstvo podrže javnim sredstvima⁴⁰,
- vraćti se pažnju, što još uvek postoje slučajevi diskriminacije na osnovu religije i incidenti u mestima verskog bogoslužnja⁴¹,
- žali se što još uvek ne postoji mehanizam kompenzacije za ozbiljna kršenja ljudskih prava u ratnim vremenima širom zemlje. Poziva se na uspostavljanje posebnog kompenzacijskog fonda za žrtve silovanja, mučenja i nasilja tokom rata i na stvaranje odgovarajućih mehanizama nadoknade za civilne žrtve rata, uključujući restituciju imovine, kompenzaciju, rehabilitaciju, odštetu i nepovratne troškove⁴²,
- ponavlja se podrška inicijativi „za osnivanje regionalne komisije za utvrđivanje činjenica svih žrtava ratnih zločina i drugih teških kršenja ljudskih prava počinjenih u bivšoj Jugoslaviji (*RECOM*)”⁴³.

Pojava korupcije

„Pod korupcijom u političkom životu se podrazumeva aktivnosti kojom se koristi politička funkcija i položaj u nemoralne ili protivzakonite svrhe u nastojanju da se pribavi korist ili dobit za sebe ili rođake”⁴⁴.

³⁸ Ibidem, tačka 18.

³⁹ Ibidem, tačka 20.

⁴⁰ Ibidem, tačka 21.

⁴¹ Ibidem, tačka 24.

⁴² Ibidem, tačka 32.

⁴³ Ibidem, tačka 33.

⁴⁴ *Primeri političke korupcije su: podmićivanje političkih lidera i njihovih bliskih saradnika, narodnih poslanika i državnih službenika u cilju pružanja informacija na osnovu kojih se stiče velike materijalne koristi; falsifikovanje javnih dokumenata i izveštaja; favorizovanje pojedinaca i grupa pri izda-*

Što se tiče Bosne i Hercegovine u oceni Rezolucije Evropskog parlamenta od 13. februara 2019. godine može se primetiti što:

- korupcija i dalje besni u Bosne i Hercegovine, naročito na najvišem nivou⁴⁵;
- ostaje zabrinutost zbog raširene korupcije u Bosne i Hercegovine i trajne neusklađenosti između iskazane političke volje za borbu protiv nje i nedostatka opipljivih rezultata. Naglašava se da nedostaje konkretnih rezultata u velikim slučajevima, a pravni i institucionalni okvir za borbu protiv sistemske korupcije, npr. u oblastima finansiranja političkih partija, javnih nabavki, sukoba interesa i obelodanjivanja imovine, je slab i neadekvatan. Shodno tome, poziva se na korake za „unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za borbu protiv korupcije”⁴⁶,
- smatra se da su potrebni dodatni naponi za efikasniju borbu protiv široko rasprostranjene korupcije, uključujući mere za izricanje efikasnih kazni, uključujući oduzimanje imovine. Naglašena je potreba za izgradnjom kapaciteta za sprečavanje ekonomskog i finansijskog kriminala povezanih sa nabavkama, kao i za istragu ovih slučajeva⁴⁷,
- naglašava da posebnu pažnju treba posvetiti sprovođenju efektivne finansijske kontrole političkih stranaka i izbornih kampanja, poboljšanju pristupa javnosti i nadzora imovinskog stanja javnih službenika, uključujući i izabrane zvaničnike⁴⁸,
- od vlasti Bosne i Hercegovine se traži da analizira postojeći pravni okvir za borbu protiv korupcije, a zatim usvoji koherentnu strategiju za rešavanje nedostataka u skladu sa međunarodnim i evropskim standardima⁴⁹.

ZAKLJUČAK

Ako u pitanju je Bosna i Hercegovina u oceni Evropske unije treba podsetiti, da je odgovor na ovo pitanje u vezi sa glavnim pitanjem/ciljem — da li Bosna i Hercegovina hoće da bude savremena demokratska država, zasnovana na vladavini zakona i da li želi da bude punopravna članica Evropske unije. Kao što pokazuje dubinska analiza Rezolucije Evropske komisije od 13. februara od 2019. godine, o izveštaju Evropske komisije o bosne i Hercegovine za 2018. godine čini se da Evropska unija od vlasti

vanju različitih dozvola; sklapanja povoljnih ugovora u kojima je jedan partner država; stavljanje javnih sredstva u određene banke i drugo. Vidite šire: N. Teofilović, Sprega korupcije, politike i organizovanog kriminaliteta [u:]Radoslav Ratković život i delo. Međunarodni tematski zbornik, Beograd 2014, s. 308.

⁴⁵ Ibidem, slovo: K.

⁴⁶ Ibidem, tačka 27.

⁴⁷ Ibidem, tačka 28.

⁴⁸ Ibidem, tačka 28.

⁴⁹ Ibidem, tačka 28.

u Bosni i Hercegovini traži jasnu opredeljenost i angažovanje u obnavljanju reformskog procesa tokom približavanja Uniji. Nema sumnje da do sada

nema pravne države sve dok taj sistem ne funkcioniše i ne bude saglasan sa principima Evropske unije. Nepostojanje vladavine prava u ozbiljnijem smislu, očegledan je deficit vladavine prava u svim oblastima društvenog i državnog života, od pravosuđa do privrede. Bez vladavine prava nema ni najvažnijeg stuba na kojem može da počiva demokratija. Na Balkanu u tom u Bosne i Hercegovine se ovaj nedostatak mora povezati i sa korupcijom i organizovanim kriminalom, mnogo raširenijim u ovom nego u ostalim delovima Evrope⁵⁰.

Generalno, kao što pokazuje dubinska analiza Rezolucije Evropske komisije, može se primetiti da se Bosna i Hercegovina još uvek bori sa mnogim problemima koji je sprečavaju da uđe u EU i bude prepoznata kao država vladavine zakona, koja sprovodi principe demokratske države. I na kraju, krajeva, može da se kaže, da imamo specifičan slučaj države kao što je Bosna i Hercegovina. „Događaji od poslednjih nekoliko godina (...) naročito Bosne i Hercegovine, pružili su nam priliku da ih razumemo ne samo kao abnormalne i privremene fenomene, već i kao fenomene sa specifičnim dugoročnim strukturalnim karakteristikama”⁵¹. Nažalost „ovo podrožumeva dugoročne napore u izgradnji mira i razvoja odnosa”⁵².

BIBLIOGRAFIJA

- Bujwid-Kurek E., *Legitymizacja ustroju politycznego państw jugosłowiańskich*, Kraków 2019, s. 41–51.
- Ćurak N., *Bosna nakon Dejtona: geopolitička iskušenja postmoderne države*, „Znakovi vremena” 2002, br. 15, s. 161–182.
- Duffield M., *Complex political emergencies with reference to Angola and Bosnia. An Exploratory report for UNICEF, mart 1994*, s. 1.
- Fundacija Centar za Javno Pravo, *Presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetima Sejdić i Finci, Zornić, Pilav i Šlaku — nudum ius u Bosni i Hercegovini*, <http://fcjp.ba/index.php/15-news/502-presude-evropskog-suda-za-ljudska-prava-u-predmetima-sejdic-i-finci-zornic-pilav-i-slaku-nudum-ius-u-bosni-i-hercegovini> [pristupljeno: 20.08.2020].
- Išerić H., *Presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetima Sejdić i Finci, Zornić, Pilav i Šlaku— nudum ius u Bosni Hercegovini*, http://fcjp.ba/analize/Harun_Iseric-Presude_ESLJP_Sejdic_i_Finci,_Zornic,_Pilav_i_Slaku%E2%80%93nudum_ius_u_BiH.pdf, s. 3 i 4 [pristupljeno: 20.08.2020].
- Janjić D., *Ideologija. Politik. Nasilje. Kriza nacionalnog idenriteta i etnički sukobi*, Beograd 2009.
- Mihajlov M., *Can Yugoslavia survive?*, „Journal of Democracy” 1991 (proleće), s. 91.
- Politika i ekonomski i socijalni procesi*, ured. S. Sokić, Beograd 1999.

⁵⁰ J. Teokarević, *Demokratizacija postkomunističkih političkih sistema na Balkanu* [u:] *Država i demokratija* (ur.) M. Podunovac, Beograd 2010, s. 236.

⁵¹ M. Duffield, *Complex Political Emergencies With Reference to Angola and Bosnia. An Exploratory Report for UNICEF, mart 1994*, s. 1. Vidite isto: D. Janjić, *Ideologija. Politik. Nasilje. Kriza nacionalnog idenriteta i etnički sukobi*, Beograd 2009, s. 33.

⁵² M. Mihajlov, *Can Yugoslavia Survive?*, „Journal of Democracy”, Washington, proleće 1991, s. 91. Vidite isto: D. Janjić, op. cit., s. 33.

- Radni dokument osoblja komisije. Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija Saopštenje za 2018. godinu o politici proširenja Evropske unije*, <http://www.dei.gov.ba/dei/dokumenti/prosirenje/default.aspx?id=19825&langTag=bs-BA> [pristupljeno: 7.08.2020].
- Rezolucija Parlamentu Europejskiego z dnia 13 lutego 2019 r. w sprawie sprawozdania Komisji za rok 2018 dotyczącego Bośni i Hercegowiny (2018/2148(INI))*, <http://www.europarl.europa.eu/deceo/document/TA-8-2019-0095...> [pristupljeno: 27.12.2019].
- Simović J., *Efekti Dejtonskog mirovnog sporazuma* [u:] *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma — trajni mir ili trajni izazovi?*, ured. D. Živojinović, S. Nedeljković, M. Krstić, Beograd 2016.
- Slučaj Ljubić: početak pravne države ili politički pritisak na Tužilaštvo*, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/slucaj-ljubic-pocetak-pravne-drzave-ili-politicki-pritisak-na-tuzilastvo> [pristupljeno: 20.08.2020].
- Teofilović N., *Sprega korupcije, politike i organizovanog kriminaliteta* [u:] *Radoslav Ratković život i delo*, Beograd 2014, s. 308.
- Teokarević J., *Demokratizacija postkomnističkih političkih sistema na Balkanu* [u:] *Država i demokratija*, ured. M. Podunovac, Beograd 2010, s. 236.
- Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik BiH” 2009, br. 25)*, <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/ustav-bosne-i-hercegovine.html> [pristupljeno: 10.11.2021].
- Zekić M., *Muslimanski odgovor izazovima Okcidenta. Islamizacija Zapada ili vesternizacija islamskog svijeta*, Poznań 2016.